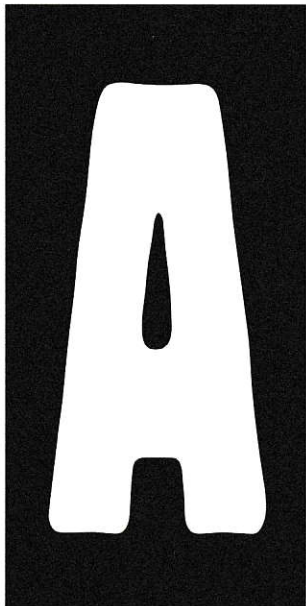

Manel Güell

ARXIU HISTÒRIC DE LA DIPUTACIÓ DE TARRAGONA

Antecedents

La Diputació de Tarragona és una institució de camí a ser bicentenària, que arrenca, oficialment, des de 1835,¹ amb uns clars objectius de vetlla i coordinació de l'administració dels pobles de la seva demarcació. A l'últim terç del s. XIX, ja es trobava reflectida l'existència de l'Arxiu de la Diputació a través, per exemple, de les memòries anuals que repasaven el seu patrimoni. El 1870, publicava ja un reglament intern, en què dedicava alguns capítols al Registre i a l'Arxiu, designant-hi un cap orgànic, establint-hi un calendari de transferències, regulant-ne l'accés i dotant-lo, en definitiva, d'una biblioteca auxiliar.²

La Corporació va emprendre una primer reestructuració el 1964, fruit de la qual es va dotar l'Arxiu d'instal·lacions que garantien la bona ordenació i conservació del fons documental, l'establiment d'una classificació organocronològica adequada per a la ràpida localització de documents, i l'assignació de personal especialitzat que en regulés la custòdia i accés. L'Arxiu va créixer d'ençà, i el 1979 custodiava 8.600 unitats documentals i mantenia un horari d'atenció al públic. Quinze anys més tard, doblava el nombre d'unitats, que disposava en més de 2.000 metres lineals de prestatgeria.

El gener de 1997, es va resoldre prestar un tractament especial a la documentació considerada amb valor històric (de més de 50 anys), i es va dipositar dins els compactes de l'edifici del Museu d'Art Modern, també pertanyent a la Diputació, amb qui comparteix, d'ençà les instal·lacions i serveis. Amb aquesta resolució naixia l'Arxiu Històric de la Diputació que disposava de l'espai i de les mesures de conservació adequades, i també d'una sala de consulta més ampla, ben il·luminada i amb una completa biblioteca local auxiliar.

Fons

El fons més antic de l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona, el de *Reserva*, consisteix en un petit conjunt de 5 llibres antics relligats en pergami que abasten des del s. XVI al XVIII, entre els quals cal destacar un capbreu ben conservat de la Secuita (1699),³ i el llibre de la "Casa de Recogidas de Tarragona" (1765) que en el seu dia va servir per bastir-ne la corresponent monografia.⁴

La resta dels fons es reparteixen, d'acord amb la classificació orgànica que se li va aplicar de bell antuvi, entre "Òrgans de Govern", "Administració General" i "Administració Econòmica". En el primer, hi ha les seccions de Presidència (actes, decrets, correspondència, etc.) i Comissions. En el segon, la de Secretaria General (Governació, Personal, Registre, Sanitat, Serveis Socials, Cultura, Obres Públiques, Agricultura, Foment, Cens i Eleccions, etc.). En el tercer, les de Dipositària, Recaptació i Intervenció (Cassa de Crèdit i Pressupostos).

Les sèries més antigues (Actes, Governació) arrenquen a partir de 1828 o de 1836, però la majoria ho fan al llarg de la segona meitat del segle XIX. Hi ha, igualment, un fons especial, a més del de Reserva, que és el de partitures musicals de Mn. Salvador Ritort i Faus (s. XIX-XX), un dels pocs fons musicals d'arxius que hi ha a les nostres comarques.

Possibilitats de recerca

Els camps d'investigació que la documentació d'aquest Arxiu pot permetre és d'una enorme diversitat, sobretot dins de l'àmbit de la història contemporània, i no únicament per als historiadors, sinó també per a geògrafs, demògrafs, filòlegs, sociòlegs, etc.

Els demògrafs poden aconseguir o aproximar dades absolutes de població o bastir

piràmides d'edat de qualsevol localitat de la demarcació a través de la vintena de censos electorals que conserva l'Arxiu des de 1871 a 1955 (Secció de Censos i Eleccions). També poden obtenir les nombroses dades de població absoluta publicades constantment al BOPT (1857-1970).

Els investigadors d'història social també poden fer servir els censos electorals per reconstruir els sectors professionals, els àmbits geogràfics on es concentrava la població, el creixement dels nuclis urbans o l'índex d'alfabetització de la població. Però tenen, a més, altres fons igualment interessants. Els d'institucions benèfiques (Llegat Smith, Llegat Saludes, Fundació Treig-Montagut de Móra, Patronat Antoni Roig de Torredembarra, l'Herència de Josep Marimon Vall, etc.), els d'Instrucció Pública (Cultura, 1870-1934) per fer història de l'Ensenyament, els d'Obres Públiques, per saber les tasques dels obrers, el sou i els jornals que percebien, les prestacions assistencials que tenien, etc.

La història agrària, que sembla que comença a iniciar unes primeres passes al Camp de Tarragona,⁵ pot endinsar-se en el s. xx (i part de l'anterior) gràcies als fons d'Agricultura (1880-1966), un fons ric, sobretot en temàtica de granges i d'institucions agrícoles, sense negligir alguna coseta de ramaderia. Cal tenir en compte igualment la secció, closa, que aplega la confecció del cadastre de rústica de tota la província entre 1952 i 1958, amb resums de cultius, classes i superfícies, o algun llibre de comptes sobre la Fil·loxera.

Els estudiosos de la sanitat o de la medicina, poden trobar dades interessantíssimes a la secció de Beneficència (1858-1966), sobre la vida diària de centres assistencials (Tarragona, Reus, Valls, l'Aleixar, Calafell, Cornudella, Falset, Santa Coloma de Queralt, Torredembarra, Tortosa, Sant Boi, Vilassar), els costos, els instruments i els equipaments amb què comptaven (inventaris), el nombre d'interns, les incidències particulars, els metges, la maternitat, els infecciosos, etc.

Els geògrafs tenen material de sobres a la secció d'Obres Públiques (1857-1966) per estudiar processos d'urbanització, polítiques d'aprofitament del territori,⁶ construcció de xarxes viàries o d'obres de monuments, edificació de recintes per albergar serveis culturals o civils (escoles, biblioteques, cementiris), etc. Constitueix, aquesta, una via d'investigació que, de fa poc temps, s'està revaloritzant amb considerable puixança.⁷

Un expedient molt interessant és el de "Defensa Pasiva" (Governació 1955-1965) que inclou totes les mesures executables en cas d'atac aeri, bacteriologic o nuclear, a efectes d'evacuació, mesures de protecció civil, punts estratègics de més/menys risc, da-

des de població, xarxa viària, infraestructura sanitària d'emergència, etc. (Inclou censos detalladíssims de població, edificis, albergs, carreteres, plànols acolorits, etc.).

També poden fer un seguiment d'algunes de les catàstrofes climàtiques que ha sofert la província, les conseqüències que van tenir i les ajudes amb les quals se va intentar pal·liar les pèrdues ocasionades (riuada de l'Ebre de 1870, la del Francolí de 1930, les pedregades del 1944 i 1952, les gelades de 1945, etc.).⁸

La història del català, de la política lingüística a les comarques tarragonines, queda plasmada en molts documents oficials, segons l'època de la seva creació.⁹ L'estudi de l'Onomàstica pot trobar àmbits insospitats, no únicament en els censos als que ens referiem anteriorment (noms, cognoms i malnoms), sinó igualment en expedients de construcció de carreteres (topònims).

Els aficionats a la història militar (Carlínades, guerra de Cuba, Guerra Civil Espanyola),¹⁰ poden "tastar": el llibre de les comptes de quintes (1873), els 33 llibres de *reemplazos* (1840-1907) o expedients com el de la Contribució d'Esquadres (1856), els de les pensions dels tinents honoraris carlins (1940), la Comissió mixta de reclutament (1916-1925), Defensa i Ordre públic (1934-1936), Confiscacions (1936), etc. Esment particular mereixen la quarantena de capes que integren la secció del *Servicio de Regiones Devastadas* (1939-1950),¹¹ vital per conèixer els efectes de la Guerra Civil i els bombardejos a tots els pobles i ciutats de les comarques tarragonines. El Servicio de Regiones Devastadas es va implantar a totes les províncies i tenia com a missió avaluar les pèrdues materials i canalitzar-ne la reconstrucció.

Fins i tot els apassionats de la història de l'Església poden recompondre l'estat de les ermites de la província a través de les subvencions que atorga la Diputació, o consultar els plànols i expedients de la catedral elaborats a partir de l'obra que va sofrir els anys cinquanta.

Ja no ens aturem en les col·leccions documentals del *Butlletí Oficial de la Província* o de les Actes, on es pot trobar de tot, en especial, matèries de temàtica política, biografies de personatges locals, etc. Mai no acabariem, sobretot quan ens posem a concretar: expedients com el del trasllat de les restes dels reis d'Aragó a Poblet de 1952, el de l'inventari del Museu Arqueològic de 1870, el de la visita d'Alfons XIII el 1912, els de creació de la xarxa de ferrocarrils, els d'aprofitament hidràulic i de navegació de l'Ebre, etc.

El fons d'imatge (sense comptar l'enorme riquesa dels expedients d'Obres Públiques, on apareixen infinitat de plànols, mapes, croquis o plànols), està en fase de pre-

paració i es compon de 6.800 fotografies dels actes i les personalitats polítiques locals més rellevants.

Els fons de l'Arxiu Històric de la Diputació han estat sempre objecte de consulta, una consulta que s'ha materialitzat en més d'una vintena de publicacions. Actualment, se'n pot consultar la fitxa per Internet a l'adreça dels *Puntos de Información Cultural* del Ministeri de Cultura (<http://www.mcu.es>) i a la web de la Diputació (www.altanet.org).

MANEL GÜELL

Notes

1. Les Diputacions van ser creades entre el març i el setembre de 1835, amb uns clars antecedents provinents de l'època de la Constitució de Cadis de 1812. ANGUEIRA, PERE; ARNAVAT, ALBERT; COSTAFREDA, MERCÈ: *La Diputació de Tarragona. Imatges per a una Història*. Tarragona: Diputació, 1986, p. 12; GONZÁLEZ CASANOVAS, J. A.: *Las Diputaciones provinciales en España. Historia política de las Diputaciones desde 1812 hasta 1985*. Madrid: Mancomunidad General de Diputaciones de Régimen Común, 1986; SARRIÓN I GUALDA, JOSEP: *La Diputació provincial de Catalunya sota la Constitució de Cadis (1812-1814 i 1820-1822)*. Barcelona: Direcció General d'Administració Local del Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya, 1991, etc.
2. GÜELL, MANEL. "Introducció", a l'*Inventari General de l'Arxiu Històric de la Diputació*, 1998 (inèdit); GÜELL, MANEL. "El Archivo Histórico de la Diputación de Tarragona y sus series documentales". dins: *I Jornadas de Archivos Históricos*. Granada, 27-28/05/1999. Editat en CD.
3. Vegeu, GÜELL, MANEL. "Fons antics de la Secuita a l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona". *El Racó de la Prunera. Revista d'Informació parroquial de la Secuita*, 2001, 3 p. (en premsa)
4. ADSERÀ I MARTORELL, DR. JOSEP: *La Casa de Recollidas de Tarragona. Primera ampliació de l'Hospital, any 1764*. Tarragona: Associació d'Amics de l'Hospital Sant Pau i Santa Tecla, 1994.
5. Jordi Andreu Sugrañes en va fer una tesi doctoral, Valentí Gual i Jaume Teixidó han publicat, no fa pas gaires anys, un article i un llibre, respectivament: GUAL I VILÀ, VALENTÍ: "L'espai agrícola de la Conca de Barberà (segles XVI-XIX)". *Estudis d'Història Agrària*, 11 (1997), 131-150; TEIXIDÓ I MONTALÀ, JAUME: *Població, societat i economia a la vila de Cabra del Camp al segle XVIII*. Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp, 1997.
6. Hi ha, per exemple, el Pla Especial d'Ordenació de la costa de la província, fet el 1966.
7. Vegeu CARRASCAL SIMON, ANDREU: "Els arxius d'Arquitectura". dins: *Els arxius: l'experiència catalana*. Barcelona: AAC, 1995, p. 83-86; MATAS, JOSEP; TARRAUBELLA, XAVIER: "El temps de l'arquitectura moderna: institucions i fons documentals" dins: *La tradició moderna: Segones Jornades d'estudis de la Documentació d'Arquitectura i Urbanisme*. Girona: Demarcació de Girona del COAC, 1995, 15-28; ORGEIX, EMILIE D.: "De l'utilité des archives d'architecture" *Architecture*, Montreal, 1992, p. 12-13, etc.
8. Els diluvis i les riuades també són en el punt de mira de la història local més recent. SÁNCHEZ REAL, JOSÉ: "Els diluvis." *Kesse*, 18 (gener 1996), p. 2-4; BLAY BOQUÉ, JORDI: "Algunes reflexions sobre la riuada del 10 d'octubre del 1994 a la conca del riu Francolí." *Kesse*, 18 (gener 1996), p. 4-8; SÁNCHEZ REAL, JOSÉ: "Els diluvis a l'Edat Moderna" *Kesse*, 21 (desembre de

1996), p. 14-17. El núm. 9 de setembre de 1997 de la revista *La Riuada* estava dedicat precisament a les riuades de l'Ebre.

9. La llengua catalana, com a estudi històric, és un dels temes que s'ha imposat darrerament a Tarragona i comarques. Vegeu HERAS, PEDRO A.- SÁNCHEZ, MA. ISABEL: "Lo que passa" primer setmanari en català de Tarragona. Tarragona: Hemeroteca, Caixa de Tarragona, 1994; GÜELL, M. (editor): *Panoràmica històrica del català. La llengua en la història de Tarragona i de Catalunya*. Tarragona: Biblioteca Tarraconense 15, 1995, etc. Aquesta dinàmica historiogràfica és extensible a nivell nacional: SIMÓN, ANTONIO: "Llengua i política: les possibilitats d'un tema poc estudiat [recensió]" *L'Avenç*, 188 (gener 1995), 62.
10. A les nostres comarques en són bons exemples: PRATS I SALAS, JOAN: *El Carlisme sota la restauració. El partit carlí a la província de Tarragona (1885-1907)*. Tarragona: IETRB IV, Diputació, 1979; VALLVERDÚ I MARTÍ, ROBERT: *El suport de la milícia nacional a la revolució burgesa de Reus (1793-1876)*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1989; VALLVERDÚ I MARTÍ, ROBERT: *El tercer carlisme a les comarques meridionals de Catalunya. 1872-1876*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997 (Biblioteca Abat Oliba, 177); PIQUÉ I PADRÓ, JORDI: *La crisi de la rereguarda. Revolució i Guerra Civil a Tarragona (1936-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Diputació de Tarragona, 1998, etc. És clar l'exemple del Cercle d'Estudis Històrics i Socials del Camp de Tarragona "Guillem Olivé" que ha publicat dues miscel·lànies sobre Guerra Civil i franquisme, la 1 (1995), la 4 (1997), i la 7 (2000).
11. Sobre aquest organisme vegeu LLANOS, EUGENIA: "La Dirección General de Regiones Devastadas. Su organización administrativa" dins: *Arquitectura en Regiones Devastadas*, Madrid, 1987. Ens toquen d'aprop exemples com els de Tortosa o Castelló: BAYERRI RAGA, JOSEP; BAYERRI POLO, CARMÉ: *La reconstrucció de Tortosa (1940-1957). Actuació de l'organisme estatal Direcció General de 'Regiones Devastadas' en la reconstrucció de Tortosa i altres pobles riberencs afectats per la batalla de l'Ebre*. Tortosa: l'Ordre de la Cucafera, 1992; CERDA VARA, FRANCISCA: "Fondos documentales de la Oficina comarcal de Castellón de la Dirección General de Regiones Devastadas y Reparaciones en el Arxiu central de la Generalitat Valenciana (1940-1960)." *Estudis Castellonencs*, 7 (1996-1997), 217-230.

DIPUTACIÓN PROVINCIAL

DE

TARRAGONA

COMISIÓN PERMANENTE

SECRETARÍA